

об'єктів критичної інфраструктури повинно стати визначальним напрямом державної політики, у тому числі й України, від якого залежатиме існування самої держави, її національна безпека, соціально-економічний розвиток та відповідне місце у світовому співтоваристві.

Список бібліографічних посилань

1. Коротков А. В., Зиновьева Е. С. Безопасность критических информационных инфраструктур в международном гуманитарном праве. *Вестник МГИМО Университета. Серия: Политология*. 2011. № 4 (19). С. 154–162. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/bezopasnost-kriticheskikh-informatsionnyh-infrastruktur-v-mezhdunarodnom-gumanitarnom-prave> (дата звернення: 17.10.2019).
2. Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism (USA PATRIOT) Act of 2001. H.R. 3162. URL: <https://www.congress.gov/bill/107th-congress/house-bill/3162?q=%7B%22search%22%3A%22Uniting+and+Strengthening+America+by+Providing+Appropriate+Tools+Required+to+Intercept+Obstruct+Terrorism+Act%22%7D&r=9> (дата звернення: 17.10.2019).
3. COUNCIL DIRECTIVE 2008/114/EC of 8 December 2008 on the identification and designation of European critical infrastructures and the assessment of the need to improve their protection. *Official Journal of the European Union*. 2008. L 345/77-82 URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:345:0075:0082:EN:PDF> (дата звернення: 18.10.2019).
4. Про захист критичної інфраструктури : резолюція Ради Безпеки ООН від 13.02.2017 № S/RES/2341 (2017) // Організація Об'єднаних Націй : офіц. портал. URL: [https://undocs.org/ru/S/RES/2341\(2017\)](https://undocs.org/ru/S/RES/2341(2017)) (дата звернення: 18.10.2019).
5. Critical Infrastructure Protection (EPCIP) // European Commission. URL: https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/critical_infrastructure_warning_information_network_en (дата звернення: 18.10.2019).
6. Joint Declaration on EU-NATO Cooperation: signed at the NATO Summit in Brussels (11–12 July 2018) // North Atlantic Treaty Organization. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156626.htm?selectedLocale=ru (дата звернення: 18.10.2019).
7. Слободян Н. «Критична інфраструктура» – досвід ЄС проти диверсійної війни // Європейська правда : сайт. 07.07.2015. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2015/07/7/7035609/> (дата звернення: 18.10.2019).
8. Бірюков Д. С., Кондратов С. І., Насвіт О. І., Суходоля О. М. Зелена книга з питань захисту критичної інфраструктури в Україні. Київ, 2015. 35 с. URL: http://www.dut.edu.ua/uploads/l_428_42547724.pdf (дата звернення: 19.10.2019).
9. Концепція створення державної системи захисту критичної інфраструктури : схвал. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 06.12.2017 № 1009-р // Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/nps/pro-shvalennya-konceptsiyi-stvorenniya-derzhavnoyi-sistemi-zahistu-kritichnoyi-infrastrukturi> (дата звернення: 19.10.2019).

Одержано 23.10.2019

УДК 343.93(477)

Уляна Богданівна ВОРОБЕЛЬ,

аспірантка кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету

Львівського державного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0003-0480-5394>

НАСЛІДКИ ЗАЛИШЕННЯ ЗАЛИ СУДОВОГО ЗАСІДАННЯ ПОЗИВАЧЕМ (НА МАТЕРІАЛАХ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ)

Із прийняттям Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» [1] законодавець суттєво змінив підхід щодо трактування наслідків неявки учасників справи в судове засідання або його залишення. Так, відповідно до ч. 1 ст. 223 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України) [2] неявка у судове засідання будь-якого учасника справи за умови, що його належним чином повідомлено про дату, час і місце цього засідання, не перешкоджає розгляду справи по суті, крім випадків, визначених ст. 223 ЦПК України.

Якщо учасник справи або його представник були належним чином повідомлені про судове засідання, суд розглядає справу за відсутності такого учасника справи у разі: 1) неявки в судове засідання учасника справи (його представника) без поважних причин або без повідомлення причин неявки; 2) повторної неявки в судове засідання учасника справи (його представника), крім відповідача, незалежно від причин неявки; 3) неявки представника в судове засідання, якщо в судове засідання з'явилася особа, яку він представляє, або інший її представник; 4) неявки в судове засідання учасника справи, якщо з'явився його представник, окрім випадків, коли суд визнав явку учасника справи обов'язковою (ч. 3 ст. 223 ЦПК України).

У разі повторної неявки позивача в судове засідання без поважних причин або неповідомлення ним про причини неявки суд залишає позовну заяву без розгляду, крім випадку, якщо від нього надійшла заява про розгляд справи за його відсутності, і його нез'явлення не перешкоджає вирішенню спору (ч. 5 ст. 223 ЦПК України).

Відповідно до ч. 6 ст. 223 ЦПК України, у разі, якщо учасник справи (його представник) залишить залу судового засідання, настають наслідки, визначені ч. 3–5 ст. 223 ЦПК України. Системно-логічне тлумачення частин цієї статті,

зокрема, і правових норм ЦПК України в цілому, дозволяє зробити висновки, що законодавець передбачив два альтернативні наслідки у випадку залишення позивачем чи його представником зали судового засідання: продовження розгляду судом справи без таких учасників судового процесу (такий наслідок, зокрема, передбачений ч. 3 ст. 223 ЦПК України) або залишення позовної заяви без розгляду (цей наслідок, встановлений ч. 5 ст. 223 ЦПК України), а право вибору одного з них залишив на розсуд суду.

Про це, зокрема, наголошується у судовій практиці. Так, Касаційний цивільний суд у складі Верховного Суду, розглянувши касаційну скаргу публічного акціонерного товариства «Райффайзен Банк Аваль» на постанову Апеляційного суду Вінницької області від 28 березня 2018 року у справі про поділ спільного майна подружжя, зазначив, що у випадку залишення представником позивача зали судового засідання суд має право як розглянути справу за відсутності такого представника, так і залишити позов без розгляду [3].

Про застосування інституту залишення позовної заяви без розгляду у випадку залишення позивачем або його представником судового засідання в якості права суду, а не його обов'язку зазначається і у справі за касаційною скаргою на ухвалу Шевченківського районного суду міста Києва від 15 червня 2018 року та постанову Апеляційного суду міста Києва від 13 вересня 2018 року в справі про припинення дій, які порушують право та визнання недійсними рішень. Так, Касаційний цивільний суд у складі Верховного Суду вказав, що норма ч. 6 ст. 223 ЦПК України пов'язує право суду залишити позовну заяву без розгляду за таких умов: позивач був присутній в судовому засіданні, зокрема, його особу було встановлено в підготовчій частині судового засідання; позивач залишив зал судового засідання з власної ініціативи, не бажаючи брати участі в засіданні; розгляд справи не було закінчено; позивач не подав заяви (усної чи письмової) про розгляд справи за його відсутності [4].

Як у літературі, так і у практиці залишення судом позовної заяви без розгляду у разі покинення позивачем чи його представником судового засідання розглядається як один із заходів запобігання зловживанню позивачем чи його представником процесуальними правами. Так, наприклад, Тернопільський міськрайонний суд Тернопільської області, розглянувши цивільну справу за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, третя особа Орган опіки і піклування Тернопільської міської ради про позбавлення батьківських прав, вказав на те, що зі змісту ч. 6 ст. 223 ЦПК України вбачається, що залишення заяви без розгляду у випадку, якщо позивач до закінчення розгляду справи покинув судове засідання і не подав до суду заяву про розгляд справи у його відсутності, є виключною мірою впливу на позивача, який зловживає своїми процесуальними правами та перешкоджає розгляду справи [5].

Подібним чином обґрунтував залишення заяви без розгляду як наслідок покинення позивачем судового засідання і Криворізький районний суд Дніпропетровської області. У цивільній справі за позовом ОСОБА_1 до Держави України, в особі Державного казначейства України про порушення доступу до правосуддя та обов'язковості судових рішень, право на справедливий суд, суд звернув увагу, що відповідно до ст. 44 ЦПК України учасники судового процесу та їхні представники повинні добросовісно користуватися процесуальними правами; зловживання процесуальними правами не допускається. Залежно від конкретних обставин суд може визнати зловживанням процесуальними правами дії, що суперечать завданню цивільного судочинства. Суд зобов'язаний вживати заходів для запобігання зловживанню процесуальними правами. На підставі викладеного, суд прийшов до висновку про необхідність залишення зазначеної позовної заяви без розгляду на підставі ч. 6 ст. 223 ЦПК України [6].

Хоча, заради справедливості, слід зазначити, що в судовій практиці є й інші підходи до розуміння правової природи цієї підстави застосування інституту залишення заяви без розгляду. Так, наприклад, 22.08.2019 року під час розгляду Запорізьким районним судом Запорізької області цивільної справи про усунення перешкод в користуванні власністю шляхом визнання фізичних осіб такими, що втратили права користування житлом, позивач до закінчення судового засідання без дозволу головуєчого самовільно залишила зал судового засідання, скориставшись, таким чином, своїм процесуальним правом на власний розсуд [7]. Як бачимо, у цьому випадку суд потрактував залишення позивачем зали судового засідання не як зловживання своїми процесуальними правами, а як один із варіантів їх реалізації, у зв'язку з чим, застосування інституту залишення заяви без розгляду у цьому разі не може розцінюватися як певна процесуальна санкція.

Наукова спільнота, однак, схильється до думки, що застосування інституту залишення заяви без розгляду через залишення позивачем судового засідання слід трактувати як недопущення зловживання позивачем своїми процесуальними правами [8, с. 581; 9, с. 454].

У судовій практиці при застосуванні інституту залишення заяви без розгляду у зв'язку із покиненням позивачем чи його представником судового засідання неодноразово зверталась увага і на характер причини такої поведінки, хоча сам законодавець не ставить застосування ч. 6 ст. 223 ЦПК України у залежність від того, чи була така причини поважною, чи ні.

Так, наприклад, розглянувши цивільну справу про визнання особи такою, що втратила право користування житловим приміщенням, Автозаводський районний суд м. Кременчука констатував, що у судовому засіданні, яке відбулось 19.06.2019 року, позивач в ході розгляду справи, покинула залу судового засідання без поважних причин [10]. Вирішуючи питання про застосування ч. 6 ст. 223 ЦПК України, характер причини залишення позивачем судового засідання брали до уваги й інші суди [5; 6; 11].

Видається логічним у випадку трактування залишення заяви без розгляду з підстави, передбаченої ч. 6 ст. 223 ЦПК України, мірою впливу на позивача за зловживання ним процесуальними правами, однією з умов застосування цієї підстави визнавати залишення судового засідання позивачем саме з неповажних причин. Адже у випадку, коли

позивач покинув зал судового засідання до закінчення розгляду справи з поважних причин, то про зловживання ним своїми цивільними процесуальними правами говорити не можна [12, с. 141–142].

Непередбачуваність життєвих ситуацій, їх багатогранність та різноманітність дає нам можливість стверджувати, що законодавча визначеність переліку поважних причин залишення зали судового засідання може завдати більш значної шкоди для реалізації особою її права на судовий розгляд, ніж її відсутність. Тому, на нашу думку, суд при визначенні поважності причин залишення судового засідання має оцінювати усі обставини у сукупності і вже тоді вирішувати питання про наслідки такої поведінки для позивача. Окрім цього, у разі визнання причин залишення судового засідання неповажними суд зобов'язаний у ухвалі вмотивувати своє рішення з цього питання: чому суд вважає зазначені підстави неповажними, з яких підстав він до такого висновку дійшов, які обставини він брав до уваги при вирішенні цього питання. Такий обов'язок суду гарантуватиме особі об'єктивність та неупередженість суддів та не допускатиме свавільного тлумачення цього поняття з їх боку [12, с. 143].

Отже, наслідками залишення позивачем чи його представником зали судового засідання може бути: або продовження розгляду судом справи без таких учасників судового процесу (відповідно до ч. 3 ст. 223 ЦПК України), або залишення позовної заяви без розгляду (відповідно до ч. 5 ст. 223 ЦПК України), право вибору одного з них належить суду. Залишення судом позовної заяви без розгляду у разі покинення позивачем чи його представником судового засідання слід трактувати як один із заходів запобігання зловживанню позивачем чи його представником процесуальними правами.

Список бібліографічних посилань

1. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів : закон України від 03.10.2017 № 2147-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 48. Ст. 436.
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення: 31.10.2019).
3. Ухвала Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 12.06.2018 р. у справі № 127/20943/17 // Єдиний державний реєстр судових рішень (ЄДРСР). URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74927112> (дата звернення: 31.10.2019).
4. Ухвала Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 10.10.2018 р. у справі № 761/9425/16 // ЄДРСР. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77088805> (дата звернення: 31.10.2019).
5. Ухвала Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від 15.07.2019 р. у справі № 607/7118/17 // ЄДРСР. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/83158617> (дата звернення: 31.10.2019).
6. Ухвала Криворізького районного суду Дніпропетровської області від 14.06.2019 р. у справі № 216/981/17 // ЄДРСР. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82452801> (дата звернення: 31.10.2019).
7. Ухвала Запорізького районного суду Запорізької області від 22.08.2019 р. у справі № 317/2122/19 // ЄДРСР. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/83913363> (дата звернення: 31.10.2019).
8. Кравчук В. М., Угриновська О. І. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України. Київ : Істина, 2006. 944 с.
9. Цивільний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар / Бичкова С. С., Білоусов Ю. В., Білоусов В. І. та ін. ; за заг. ред. С. С. Бичкової. Київ : Атака, 2008. 840 с.
10. Ухвала Автозаводського районного суду м. Кременчука від 23.07.2019 у справі № 524/2044/19 // ЄДРСР. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/83185571> (дата звернення: 31.10.2019).
11. Ухвала Васильківського районного суду Дніпропетровської області від 23.04.2019 р. у справі № 172/212/19 // ЄДРСР. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/81342055> (дата звернення: 31.10.2019).
12. Воробель У. Б. Залишення позивачем судового засідання як підстава залишення заяви без розгляду. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2010. Вип. 4. С. 140–152.

Одержано 01.11.2019

УДК 343.98

Анастасія Геннадіївна ВУЙМА,

ад'юнкт Харківського національного університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ЗАЛУЧЕННЯ СПЕЦІАЛІСТІВ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ВБИВСТВ

Однією із цілей сталого розвитку, що затверджені Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 25 вересня 2015 року є сприяння розбудові миролюбного суспільства для забезпечення всім доступу до правосуддя і створення ефективних, підзвітних та інклюзивних інституцій на всіх рівнях [1]. Саме ці напрямки розбудови держави та суспільства на даний час, набувають актуальності серед держав-членів ООН.

Сучасні світові процеси глобалізації та інформатизації породжують зміни в політичній, соціально-економічній та духовній сферах життя суспільства. Здається вельми дивовижним, що усі ці процеси носять не лише позитивний, але й іноді деструктивний характер.

Обумовлений вказаними явищами швидкий розвиток суспільних відносин породжує потребу у постійному перегляді та реформуванні правових інститутів, що мають відповідати потребам людського життя і, таким чином, змінювати формат розвитку деструктивних явищ у потрібному напрямку.